

ОХОРОНЮВАНА ФЛОРА ЛУЧНИХ ФІТОЦЕНОЗІВ ОКОЛИЦЬ С. ТИМКИ ОРЖИЦЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ОКОЛИЦЬ С. ЧЕРНЕЧЧИНА ОХТИРСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Потапова А.Є., Хоменко О.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,

Науковий керівник – Орлова Л.Д., доктор біологічних наук, професор,
професор кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Лучна рослинність має вагомe ландшафтне і рекреаційне значення, є екоотопом для зростання багатьох лікарських, цінних кормових, декоративних та інших корисних рослин, серед яких чимало видів, що включені до «Червоної книги України» та до регіонально рідкісних списків областей.

При вивченні видового складу лучних рослин околиць с. Тимки Оржицького району Полтавської області та с. Чернеччина Охтирського району Сумської області нами була знайдена охоронювана види флори лучних фітоценозів: проліска дволиста (*Scilla bifolia* L.), оман високий (*Inula helenium* L.), шавлія поникла (*Salvia nutans* L.).

Проліска дволиста, що належить до родини лілійні (Liliaceae), зростає у широколистяних лісах, здебільшого у долинах річок, але часто виходить на лісові галявини і притерасні схили заплавних лук. У сприятливих умовах виступає домінантом у складі синузії весняних ефемероїдів. Зростає групами, рідше поодинокі. В Україні найбільш поширена в районі Лісостепу, рідше на Поліссі [6, 13].

Вид занесений до регіонального списку Полтавської області. Охороняється в ландшафтних заказниках «Панський маєток» і «Христанівський» та в лісовому заказнику «Урочище Крупське». Культивується в багатьох ботанічних садах та парках, інколи на присадибних ділянках [9].

Антропогенний вплив проявляється при масовому зриванні на букети, переважно для продажу, викопування цибулин, рекреаційне навантаження [10].

Режимом збереження та заходами охорони є проведення громадських акцій з охорони первоцвітів, контроль за заборонаю продажу та станом популяцій [3].

Також нами було виявлено представника родини айстрових (*Asteraceae*) оман високий. Зростає на вологих луках, по периферії боліт, у заплавах майже всіх великих і малих річок області поодинокі або групами. Спорадично. В Україні зустрічається по всій території [2].

Вид занесений до регіонального списку Полтавської області. Охороняється в заказниках «Харсицька Полона», «Русиново-Дубина», «Плисів Яр», «Лучківський», «Кузьменки», «Чутівський», «Куквинський»,

«Середньосульський», «Усть-Лип'янка», «Сулинський», «Вільхівщанський», РЛП «Нижньоворсклянський». Культивується на ділянках дослідної станції лікарських рослин у с. Березоточа (Лубенський р-н) [1, 2].

Антропогенний вплив проявляється при осушенні боліт, викошуванні, надмірному випасанні, зборі кореневищ [12].

Одним із раціональних способів охорони корисних дикорослих видів зокрема оману високого, що піддаються прямому винищенню, є ліцензійна регламентація об'єму і режиму їх заготівлі, перехід на культивування і повна заборона збору рослинної сировини приватним особам [11].

Великих збитків кількісним показникам виду завдає і приватна торгівля рослинами, яку необхідно взяти під контроль. Постійний масовий збір квітуючих екземплярів знижує можливість їх насінневого поновлення, що призводить до поступового зменшення чисельності популяцій [4, 5, 8].

Ще одним представником регіонально рідкісної флори вивчених лучних фітоценозів є шавлія поникла, що належить до родини губоцвіті (*Lamiaceae*). В Україні переважає на території степової зони. Вид занесений до регіонального списку Полтавської області. Охороняється в заказниках «Климівський», «Дикунова балка», «Олегова балка» та «Лучківський» [14].

Антропогенний вплив проявляється внаслідок активного випасання, розорювання, випалювання лучних ділянок, приватної торгівлі рослинами та постійний масовий збір квітуючих екземплярів [11]. З метою охорони рекомендується здійснювати картування місць зростання видів, постійний моніторинг за станом їх популяцій, проводити наукові дослідження щодо впливу негативних факторів на них [7].

Таким чином, під час дослідження лучних фітоценозів нами було виявлено три види (проліска дволиста, оман високий, шавлія поникла) регіонально рідкісних рослин Полтавської області. Вони представлені невеликими популяціями (від 2-3 до 1-15 особин на одному квадратному метрі). Стан популяцій даних рослин викликає занепокоєння і потребує невідкладних заходів охорони. До них потрібно віднести широку роз'яснювальну роботу серед населення і в першу чергу учнівської молоді, створення усіх умов для збереження і поширення виду та проведення інтродукційної роботи з подальшою реінтродукцією.

Список використаних джерел:

1. Артамонов В. И. Редкие и исчезающие растения. М.: Агропромиздат, 1989. 221 с.
2. Байрак О. М., Стецюк Н. О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. Полтава: Верстка, 2005. 248 с.
3. Байрак О.М. Екологічна характеристика ценофлор Лівобережного Придніпров'я / Матеріали наукових читань, присвячених 100-річчю відкриття подвійного запліднення у покритонасінних рослин професором університету Святого Володимира С. Г. Навашиним. К., 1998. С. 64–67.
4. Екофлора України / відп. ред. Я. П. Дідух. К.: Фітосоціоцентр. Т. 1. 2000. 584 с.; Т. 2. 480 с.; Т. 3. 496 с.

5. Збережи, де стоїш, де живеш. По сторінках Червоної книги Полтавщини. Рослинний світ / Під заг. ред. О. М. Байрак. Полтава: Верстка. 1998. 206 с.
6. Лапин П. И. Пути охраны и обогащения растительности. М.: Знание, 1978. 64 с.
7. Ларин И. В. Луговое хозяйство и пастбищное хозяйство. М.: Колос, 1969. 564 с.
8. Манівчук Г. В. Механізми відновлення саморегуляції, підвищення продуктивності, охорони та раціонального використання лучних агробіогеоценозів Українських Карпат: автореф. дис... д-ра біол. наук: 03.00.16; Ін-т агроекології УААН. К., 2007. 39 с.
9. Орлова Л. Д. Біоекологічні особливості лучних фітоценозів Лівобережного Лісостепу України (продуктивність та раціональне використання / за ред. А. П. Травлєєва. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. 278 с.
10. Природа України та її охорона / [Ред. колегія: Вольтовський Б. І. (Відп. ред.) та ін.]. К.: Політ. видав., 1975. 302 с.
11. Ольшанський І. Г. Рідкісні види рослин Лохвицького району (Полтавська область, Україна) // Біологія та екологія. 2018. Т. 4, № 1. С. 34-44.
12. Собко В. Г. Стежинами Червоної книги. К., 2007. 280 с.
13. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 912 с.
14. Чопик В. И. Редкие и исчезающие растения Украины: справочник. К.: Наукова думка, 1978. 212 с.